

SPECIÁLNÍ ANALÝZA

EU Office | Říjen 2015

Evropská unie: Hráč na světovém poli

Tomáš Kozelský, Vít Macháček

Úvod

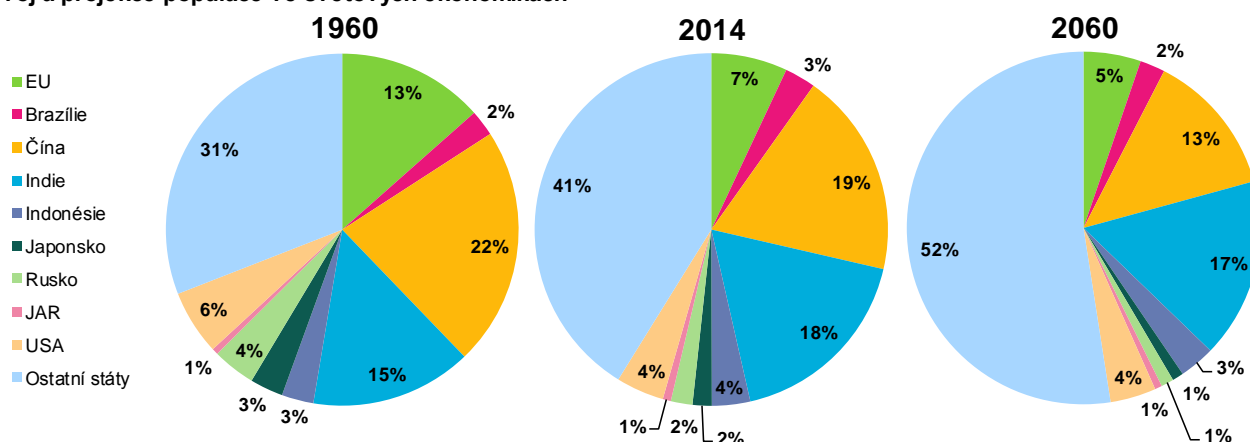
Vývoj a trendy v jednotlivých státech Evropské unie jsme Vám v minulých číslech Měsíčníku EU aktualit nabídli podle různých témat a ukazatelů již několikrát. V detailech a úzkém zaměření se ale může snadno vytratit celkový kontext. Jak si vede Evropská unie mezi ostatními velkými ekonomikami?

Zaměřili jsme se na světové ekonomiky, které jsou důležité svou velikostí, významem nebo jsou důležitými konkurenty či partnery EU: Brazílie, Čína, Indie, Indonésie, Japonsko, Rusko, Jihoafrická republika (JAR), Spojené státy americké (USA) a pro srovnání jsme zařadili i Německo a Českou republiku.

Tyto ekonomiky jsme sledovali podle ukazatelů týkajících se jak populace, makroekonomických veličin, tak i z pohledu světových institucí vytvářejících indexy sledující konkurenceschopnost a podnikání.

Populační exploze

Vývoj a projekce populace ve světových ekonomikách

Zdroj: The World Bank, Eurostat

Světová populace v posledních desetiletích velmi výrazně rostla. Ještě v šedesátých letech minulého století žilo na zemi něco kolem 3 miliard obyvatel. Tento počet se už podle údajů OSN v roce 1999 zdvojnásobil a hranice sedmi miliard byla překonána v roce 2011. Pro rok 2060 se předpokládá, že počet populace dosáhne 10 miliard.

Podíl obyvatelstva u sledovaných světových ekonomik dosahoval ještě v roce 1960 zhruba 2/3 světové populace. Tento podíl se však v průběhu let velmi významně snižoval ve prospěch ostatních států hlavně z Afriky, Asie a Latinské Ameriky. Tento trend by měl pokračovat podle demografických projekcí i v následujících letech. V roce 2014 žilo na Zemi více jak 7,2 miliard obyvatel. Nejlidnatější zemí byla Čína, u které se však předpokládá klesající trend. Indie, která se umístila na druhém místě, Čínu velmi rychle dohání. Námí sledované ekonomiky v daném roce představovaly téměř 60 % světové populace. Vývoj počtu obyvatel je úzce spojen i s její strukturou.

Věková struktura obyvatel v roce 2014 (%)

	Věk 0-14	Věk 15-64	Věk 65+
Čína	17	74	9
Rusko	16	71	13
Brazílie	24	68	8
ČR	15	67	18
Indonésie	28	67	5
USA	19	67	14
Německo	13	66	21
Svět	26	66	8
EU	15	66	19
Indie	29	66	5
JAR	30	65	5
Japonsko	13	61	26

Zdroj: The World Bank

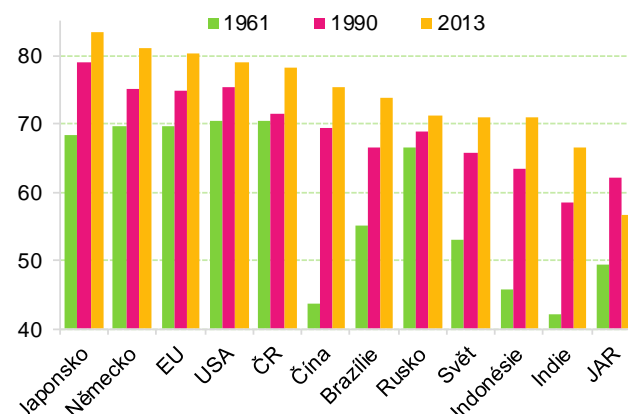
Pro rozvojové země je charakteristické, že mladá populace má významný podíl, kdežto u vyspělých států věková složka mladých bývá nižší a klesá, čímž dochází ke stárnutí populace.

U námi sledovaných ekonomik je to dobře patrné u Japonska, kde podíl osob starších 65 let představuje více než čtvrtinu obyvatelstva, což s sebou přináší i velký tlak na produktivní obyvatelstvo. Největší zastoupení osob v produktivním věku mají ze sledovaných ekonomik v Číně a Rusku. Méně vyspělé státy mají zastoupení dětí na populaci vyšší, jak je tomu u JAR, Indie a Indonésie. Významný posun lze sledovat i ve zvyšující se střední délce života (naděje na dožití nově narozených), která byla ve vyspělých zemích významně vyšší než v rozvojových.

Tento rozdíl se pomalu vytrácí, hlavně díky zlepšující se zdravotnické péči a snižující se kojenecké úmrtnosti.

Dobře patrné je to u srovnávaných ekonomik, kdy došlo k výraznému zlepšení v daném ukazateli za posledních 50 let. Například v Číně se střední délka života zvýšila od roku 1961 o více jak 30 let a u Indie a Indonésie o zhruba 25 let.

Naděje dožití při narození (v letech)

Zdroj: The World Bank

Vyspělé státy stále jádrem světové ekonomiky

Zhodnocení ekonomické výkonnosti zpravidla začíná (a často bohužel i končí) u ukazatele hospodářské výkonnosti měřené HDP – především díky široké dostupnosti dat i snadné interpretaci.

Ze sledovaných ekonomik se nejvíce „bohatství“ vytváří v EU – necelých 24 %. Za námi těsně následují Spojené státy (22 %), které s náskokem vedou i v HDP per capita. Celkem 13 % světové produkce bylo v roce 2014 vytvořeno v Číně.

Nicméně dynamika vývoje zas tolik příznivě nevypadá – zatímco těsně po rozpadu Sovětského bloku se na území současné EU vyráběla třetina světového produktu, dnes je to méně než čtvrtina. Spojené státy dokázaly výborně využít vznik nových tržních ekonomik a svůj podíl navýšily, aby o něj později zase přišly.

Na tento vývoj se však nelze dívat jako na „selhání“, protože tento pokles je jen relativní, neboť ekonomika těchto států i nadále roste – Evropská unie, Spojené státy i Japonsko (které je v podobné situaci) celou dobu zvyšovaly HDP, po roce 2000 dokonce ještě rychlejším tempem. Snižující se podíl na světovém HDP je výsledkem rozvoje úplně nových trhů, které předtím měly na světovou ekonomiku zanedbatelný vliv.

Celkové světové HDP se za posledních 25 let více než zdvojnásobilo. Na nově vytvořeném HDP se za posledních 25 let ze 75 % podílely státy zařazené do tohoto reportu – nejvíce USA, EU (shodně po 20 %) a Čína (18%). Dále až s velkým odstupem následují Indie, Brazílie, Japonsko a Rusko, z nichž každý světu přidal okolo 3 % nově vytvořeného HDP.

Naprostým rekordmanem ekonomického růstu je jednoznačně Čína, která se za posledních 30 let z téměř ničeho vyhoupla na jednu z nejvýznamnějších světových ekonomik.

Zatímco v roce 1990 vytvářela 1,6 % HDP, v roce 2014 vytváří přes 13 % světové produkce, protože objem HDP zvětšila 28x! Podobně fenomenální úspěch se nikomu jinému nepodařilo ani napodobit – druhé nejúspěšnější zemi ze sledovaných ekonomik, Indonésii, se svou produkcí podařilo zvýšit „pouze“ téměř 8x. Mezi další úspěšné ekonomiky můžeme zařadit Indii (nárůst o 533 %), Brazílii (o 408 %). Nutno podotknout, že ČR zaznamenala za posledních 25 let naprosto srovnatelný hospodářský růst jako Indie či Brazílie.

V dynamice ekonomického růstu logicky zaostávají vyspělé země – růst bývá výrazně rychlejší u chudších zemí. Je to způsobeno růstem z nižší základny, ale také tím, že vyspělé země vytvářejí nové technologie, což je činnost mnohem náročnější než importování již existujících technologií. Důležitým poznatkem také je, že svět rostl mnohem rychleji až po roce 2000.

Produktivita práce (měřená jako HDP na pracovní sílu) je s EU porovnatelná pouze s japonskou ekonomikou. Ve Spojených státech je přibližně o 40 % vyšší.

V žádné z rozvojových zemí se produktivita práce ani nepřibližuje té v rozvinutém světě – v „nejúspěšnější“ Rusku se přibližuje ke 40 % úrovně Evropské unie, v Číně je to dokonce pouze 16 %.

Nicméně i v produktivitě je dobře vidět efekt konvergence – zatímco v bohatých státech roste produktivita poměrně pomalu, v těch rozvíjejících roste v některých případech až raketovým tempem – například v Číně o 14 % ročně. Za zmínku stojí ČR, které se podařilo v minulých letech zvyšovat produktivitu srovnatelným tempem jako Indii či Indonésii i přes výrazně vyšší základnu.

Hrubý domácí produkt – vývoj a růst

	Podíl na světovém HDP			Růst od 1990		HDP per capita
	1990	2000	2014	2000	2014	2014
EU	33,6 %	26,5 %	23,7 %	16 %	143 %	22 565
ČR	0,18 %	0,18 %	0,26 %	52 %	410 %	16 287
Německo	7,8 %	5,9 %	4,9 %	10 %	118 %	26 600
USA	26,5 %	30,9 %	22,4 %	72 %	191 %	36 450
Čína	1,6 %	3,6 %	13,3 %	236 %	2 786 %	2 915
Japonsko	13,8 %	14,2 %	5,9 %	52 %	48 %	25 938
Brazílie	2,0 %	2,0 %	3,0 %	42 %	408 %	9 018
Indie	1,4 %	1,4 %	2,7 %	46 %	533 %	1 998
Rusko	2,3 %	0,8 %	2,4 %	-50 %	260 %	6 825
Indonésie	0,51 %	0,50 %	1,14 %	44 %	677 %	4 602
JAR	0,50 %	0,41 %	0,45 %	22 %	212 %	7 868
Svět	-	-	-	48 %	245 %	7 864

Zdroj: Světová banka; HDP per capita je vyjádřeno v PPS, jinak v nominálních číslech

Podobně i inflační prostředí se dá rozdělit dobu před a po roce 2000 – 90. léta se obecně vyznačovaly vyšší inflací. Brazílie a Rusko v těchto letech utrhly těžkou ránu v podobě hyperinflace, která opakovaně dosáhla řádově stovek procent ročně (v případě Brazílie dokonce tisícovek). Ovšem prakticky ve všech státech byla inflace vyšší v 90. letech než v současnosti. V rozvinutých státech je inflace obecně nižší, než v rozvíjejících.

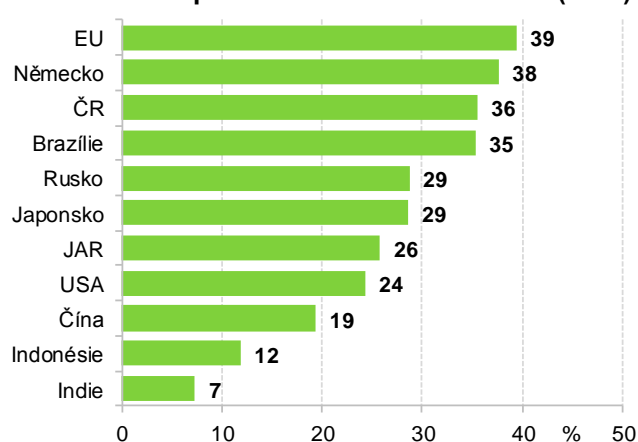
Míra zdanění – rozvíjející země lákají nižšími daněmi

V kontextu rozvinutého světa jsou daně jednou z nejdůležitějších nákladových položek. Nízké daně jsou proto velmi efektivním způsobem jak se nabízet zahraničním firmám.

Ze sledovaných zemí je nejnižší zdanění v Indii a Indonésii. V Indii daňová zátěž tvoří pouhých 7 % HDP. Důvodem je velké množství lidí pod hranicí chudoby, velká část produktu se vytváří v drobném podnikání a země trpí nedostatky ve státní infrastruktuře. V Indonésii se na daních vybírá 12 % HDP.

Také v Číně je daňový výběr významně nižší, než je zvykem na západě (19 % HDP) – ta si ale nedostatky v příjmech kompenzuje přímou státní účastí v mnoha strategických firmách. Ve zbytku světa se zdanění 24 % produkce a více. Nejvíce se dlouhodobě daní v Evropské unii, kde se míra daňového přerozdělování blíží ke 40 % HDP.

Míra zdanění - podíl daňové zátěže na HDP (2014)

Zdroj: Heritage Foundation; Evropská komise

Konkurenceschopnost – rozvinutý svět stále na špici

Vedle statistických dat, je dobré se podívat i na další “měkkí” aspekty ekonomik. Do reportu proto zařazujeme 3 žebříčky konkurenceschopnosti od renomovaných organizací.

Prvním z nich je Doing Business Index od Světové banky, který se na konkurenceschopnost dívá z pohledu státní byrokracie. Vychází z předpokladu, že na to aby země mohla být úspěšná v zahraničním obchodě, nesmí být firmám kladeny zbytečné byrokratické překážky. Do indexu jsou proto zařazeny nejrůznější ukazatele kvality byrokratického prostředí – od náročnosti zakládání firem, přes exportování až po stavební povolení.

Index ekonomické komplexity, vzniklý na MIT, se naopak zaměřuje na produkty – co se konkrétně v dané zemi exportuje? Vychází z teze, že země, které vyvázejí málo poměrně specifických produktů, budou méně konkurenceschopné, než ty země, které své exportní portfolio dobře diverzifikují.

Posledním ukazatelem je Index konkurenceschopnosti vydaný World Economic Forum – ten se snaží konkurenceschopnost ekonomiky zachytit z mnoha různých úhlů – od vybavenosti infrastrukturou, přes inovační prostředí až po monetární stabilitu, vzdělávání či kvalitu institucí.

Pořadí v indexech konkurenceschopnosti

	Doing Business	Economic Complexity	World Economic Forum
EU	26.	14.	22.
Brazílie	120.	56.	57.
Čína	90.	22.	28.
Indie	142.	54.	71.
Indonésie	114.	69.	34.
Japonsko	29.	1.	6.
Rusko	62.	45.	53.
JAR	43.	59.	56.
USA	7.	12.	3.
ČR	44.	6.	37.
Německo	14.	3.	5.
Zařazeno zemí	189	144	144

Zdroj: World Bank, MIT, World Economic Forum; pozice EU je vypočítána jako vážený průměr pořadí členských států. Jako váha je použito HDP

Všechny tři indexy jednoznačně ukazují náskok vyspělého světa - vyspělé země se tradičně pohybují v nejvyšší třetině žebříčku. Na prvních 30 místech je ve všech žebříčcích přibližně polovina států z EU, v případě ekonomické komplexity je to dokonce 21.

Ze sledovaných zemí je na úplné špičce Německo a Spojené státy, těsně následovány Japonskem. Naopak nejhorších výsledků dosahuje Indie a Brazílie – jsou to země, které sice v poslední době rostou, ale z velmi nízké základny. K dosažení ekonomického prostředí srovnatelného s rozvinutým světem je čeká ještě velmi dlouhá cesta.

Čína doplácí na komplikovanost svého byrokratického prostředí, nicméně v ostatních indexech se umístila velmi dobře. To může částečně vysvětlit raketový vzestup Číny v posledních letech.

Někoho může překvapit dobré umístění České republiky. Zejména díky své velmi silné průmyslové základně a silné vazbě na Německou ekonomiku se v ekonomické komplexitě umístila na skvělém 6. místě na světě. Ve srovnání se zbytkem EU máme rozhodně co dohánět v žebříčku Doing Business – 18 zemí z EU se umístilo lépe než Česká republika.

Také v indexu konkurenceschopnosti od World Economic Forum bychom měli mířit výše - slabých výsledků dosahujeme zejména v institucích, infrastruktuře i v inovačním prostředí, což vytváří prostor pro zlepšení nejen evropských, ale hlavně domácích politik.

Závěr

Data přesvědčivě ukazují, že raketový vzestup Číny v posledních dvou desetiletích radikálně změnil strukturu světového obchodu a posunul těžiště směrem na východ. Rozvíjející ekonomiky ale nerostou jen ekonomicky – rostou také populačně. Zatímco rozvinuté ekonomiky si zadělávají na problém v podobě stárnutí populace, v méně rozvinutých částech svět nebude o pracovníky nouze (s výjimkou Číny, kde se může situace v důsledku politiky jednoho dítěte hodině zkomplikovat).

Ekonomická data na druhou stranu nepotvrzují nástup nových dynamických tygrů ze zemí BRICS – Brazílie a Indie sice v poslední době rostou poměrně svižně, ale s intenzitou růstu v Číně se to nedá srovnat. Rusko je v současné době ve výrazných potížích a ekonomika Jižní Afriky dlouhodobě nevykazuje nijak impozantní výsledky.

Naopak žebříčky konkurenceschopnosti ukazují, že přechod na tržní hospodářství sice mnoha státům umožňuje poměrně rychle zbohatnout a pomoci mnoha lidem z chudoby, nicméně ze srovnání s vyspělým světem stále vycházejí jako jednoznační poražení – produktivita práce je velmi nízká, administrativní prostředí je stále velice komplikované a v těchto státech se nevytváří dostatek přidané hodnoty.

Evropská unie sice za posledních 20 let snížila svůj podíl na vytvořeném HDP, ale stále ještě je klíčovým hráčem (a ještě dlouho bude). Vzniká zde 24 % světové produkce a produktivita práce je více než 6x vyšší než například v Číně.

Podstatnou část své ekonomické produkce EU investuje do budování státní infrastruktury – míra zdanění v EU se blíží 40 % HDP. V indexech konkurenceschopnosti se umísťuje na špičce všech žebříčků.

Musíme ale znát svou konkurenční výhodu – v ekonomice 21. století jen těžko můžeme konkurovat levnou prací. Tato doba i ve světě už dávno pominula. Naopak, konkurovat světu musíme díky skvělým technologiím, které převrátí svět naruby, jako se nám to společně se Spojenými státy a Japonskem v minulém století podařilo již několikrát.

EU OFFICE / KNOWLEDGE CENTRE - Česká spořitelna, a.s.

Budějovická 1518/13a, 140 00 Praha 4

tel.: +420 956 718 012

e-mail: eu_office@csas.cz

<http://www.csas.cz/eu>

Jan Jedlička – manažer

e-mail: jjedlicka@csas.cz

tel.: +420 956 718 014

Tomáš Kozelský

e-mail: tkozelsky@csas.cz

tel.: +420 956 718 013

Tereza Hrtúsová

e-mail: thrtusova@csas.cz

tel.: +420 956 718 012

Max Wandler

e-mail: mwandler@csas.cz

tel.: +420 956 714 291

Radek Novák

e-mail: radeknovak@csas.cz

tel.: +420 956 718 015